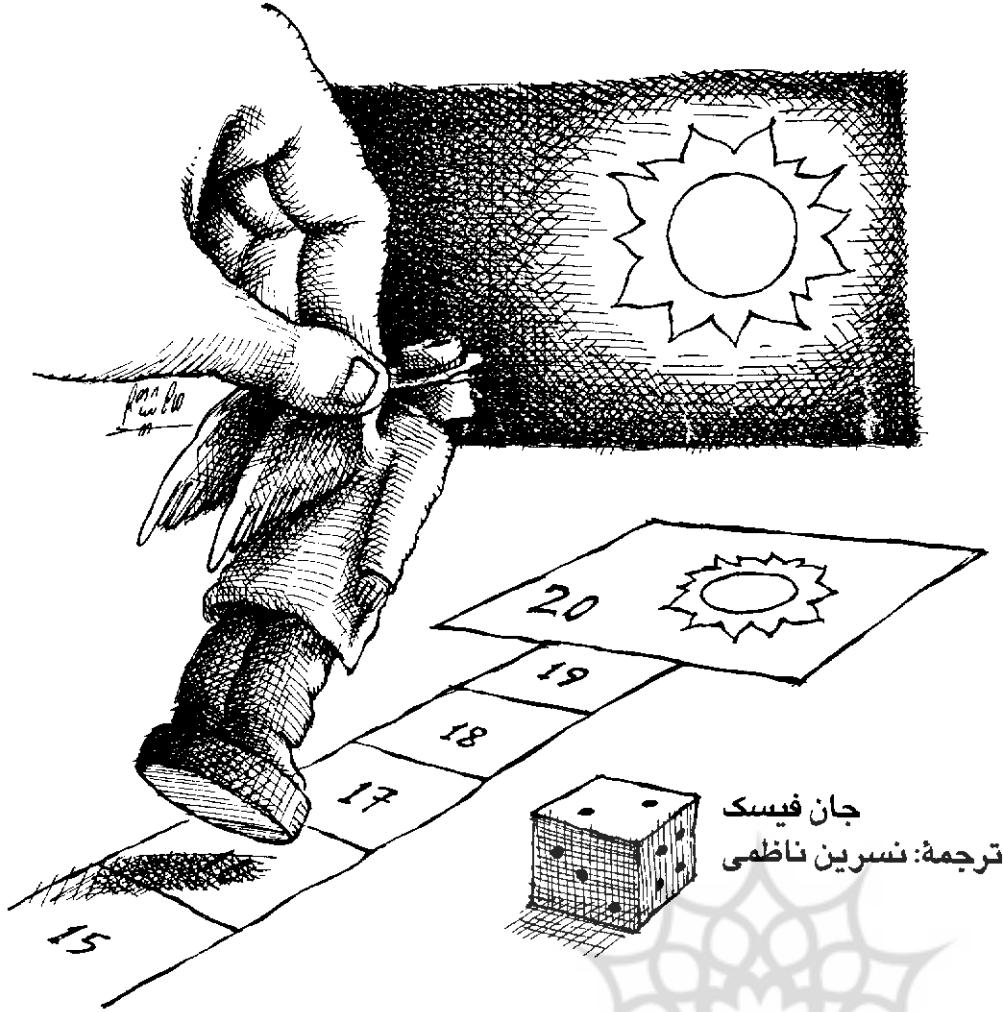

اب ره ب
زیر از
در روز سه
طیع غ ف ک

جان فیسک
ترجمه: نسرین ناظمی

گُد؛ عامل تولید و نشر مفاهیم در جامعه

واحدهای آنها نشانه‌هایی هستند که به چیزی غیراز خودشان اطلاق می‌شوند.

۴. به لحاظ اجتماعی تولید شده‌اند و به زمینه اجتماعی مشترک یا توافق میان کاربرانشان وابسته‌اند.

۵. بهوسیله واسطه‌های مناسب و موجود ارتباطات، قابل انتقال هستند.

گُدهای قیاسی (Analog) و رتّمی (Digital). گُدقیاسی، در طول یک محور پیوسته سازمان یافته است و گُرقی، از واحدها یا نشانه‌های مجزا ترکیب شده است. طبیعت، یا واقعیت، از محورهای پیوسته تشکیل یافته است، ولی یک روش فرهنگی برای درک معنای طبیعت، رقمنی کردن یا دستبندی کردن آن می‌باشد. بنابراین، ساعت مچی عقربه‌دار، قیاسی است: حرکت عقربه‌ها در اطراف صفحه مستمر بوده و قابل مقایسه با حرکت مداوم زمان طبیعی می‌باشد. از سوی دیگر، ساعت رقمنی این محور پیوسته را تقسیم‌بندی کرده و آن را به ساعت، دقیقه و ثانیه گُددگاری می‌کند.

اویله گُدهای رفتاری، نظیر گُدحقوقی یا گُدهایی که بسیاری از هیأت‌های حرفه‌ای همچون اگهی‌سازان یا پژوهشکاران برای تنظیم رفتار اعضا‌یاشان تدوین می‌کنند، کنترل اجتماعی است. البته این گُدها، معنا (Meaning) را هم تولید و مبادله می‌کنند - به عنوان نمونه، عدالت در یک جامعه خاص به چه معناست یا پژوهش بودن یعنی چه؟ - اما عملکرد اویله آنها بیشتر تنظیمی است تا ارتباطی. گُدهای ارتباطی، ویژگی‌های زیر را ارائه می‌دهند:

۱. از یک جنبه صرفی (Paradigmatic) تشکیل شده‌اند؛ یعنی مجموعه‌ای از واحدها (یا نشانه‌ها)، که انتخابی از میان آنها صورت گرفته است.

۲. بهوسیله قراردادهای نحوی (Syntagmatic) مرتب شده‌اند؛ که تعیین می‌کند چگونه یک واحد یا نشانه انتخاب شده می‌تواند با واحدهای دیگر، به گونه معناداری ترکیب شود.

۳. معنا را ساخته و انتقال می‌دهند؛

نظام تولید و مبادله مفاهیم درون یک جامعه از طریق گُدانجام می‌شود؛ به این معنا که، هر جنبه از زندگی اجتماعی ما گُددگاری شده است، هر آنچه می‌گوییم، می‌بینیم، می‌شویم یا انجام می‌دهیم. گُدها، اساس تمامی جنبه‌های زندگی در جامعه را تشکیل می‌دهند: هر آنچه ساخته یا تولید می‌شود؛ از اتوبیل تا لوازم آرایش، کلیه فعالیتها؛ از بازی فوتبال تا رفتن به مدرسه، حتی نحوه درک ما از طبیعت. در واقع، زندگی اجتماعی از شبکه پیچیده و همه جا حاضر گُدها تشکیل یافته است. شاید تهیه ریخت‌شناسی (تیپولوژی) جامعی از گُدها غیرممکن باشد، اما می‌توان عنصر تشکیل‌دهنده یک گُد را به تفصیل شرح داد و ساختار طبقه‌بندی شده کاملی ارائه داد که بهوسیله آن، گُدها را دسته‌بندی و سپس درک نماییم.

کنترل اجتماعی؛ هدف گُدهای رفتاری
نخستین تمايز، بين گُدهای رفتاری و گُدهای معنابخش به چشم می‌خورد. هدف

■ کُدهای اساس تمامی جنبه‌های زندگی در جامعه را تشکیل می‌دهند: هر آنچه ساخته یا تولید می‌شود: از اتموبیل تا لوازم آرایش، کلیه فعالیت‌ها: از بازی فوتبال تا رفتن به مدرسه، حتی نحوه درک ما از طبیعت. در واقع، زندگی اجتماعی از شبکه پیچیده و همه جا حاضر کُدها تشکیل یافته است.

۶. حالت چهره: این کُد به کُدهای موقعیت ابرو، شکل چشم، شکل دهان و اندازه صورت قابل تقسیم می‌باشد که می‌توان آنها را به روش‌های گوناگون ترکیب نموده، و دامنه وسیعی از مفاهیم شخصی، عاطفی و اجتماعی را انتقال داد.

۷. حرکات سر و دست (ایما و اشاره): می‌توان دست‌ها، بازوها، سر و پاها را برای انتقال گسترش وسیعی از مفاهیم به کار برد.

۸. حالت بدن: روش نشستن، ایستادن یا خوابیدن می‌تواند مفاهیم بیانی، طرز برخورد بین فردی، یا مرتبه اجتماعی را برساند.

۹. حرکت چشم و تماس چشم: چشم‌ها، مفاهیم قدرتمندی را به ویژه درباره روابط انتقال می‌دهند، علاوه بر این جهت پیشبرد فعل متقابل یا نوبت‌گیری و برای بیان احساسات درونی نیز عمل می‌کنند.

۱۰. جنبه‌های غیرشناهی کلام: بلندی، آهنگ، شدت صدا، لهجه و نکبه کلام، همگی می‌توانند نه تنها معنی لغات، بلکه مفاهیم اجتماعی و رابطه‌ای را که درون آن ادامه شوند تحت تأثیر قرار دهند.

این کُدها از توانایی‌های فیزیکی بدن انسان برای تولید و مبادله مفاهیم استفاده می‌کنند، و می‌توانند از لحاظ فرهنگی توسعه و گسترش یابند. برای نمونه، «مو» تغییرپذیرترین ویژگی طبیعی ما است، و به این ترتیب مدل‌های مو، به خوبی تلقین معنا می‌کنند. لوازم آرایش نیز برای توسعه پتانسیل معاشر بخشی بدن به کار می‌روند. البته، اینها به کُدهای کالاهای اقتصادی نزدیک هستند.

لباس). کالاهای اقتصادی تولیدی فرهنگی می‌توانند کُدهای ظاهری بدن را به تفصیل شرح دهند. این کُدها در کنترل کامل کُددگار هستند.

۳. کُدهای بدنی و راثتی (برای مثال، اندازه فیزیکی). این کُدها به ویژگی‌های فیزیکی بستگی داشته و بیشتر، خارج از کنترل کاربر قرار دارند.

برای انتقال یک یا بیشتر از چهار نوع مفهوم زیر می‌توان به هر نوع از کُدهای ظاهری مراجعه نمود:

۱. مفاهیمی درباره روابط: طرز برخورد یک شخص نسبت به دیگری و روابط دولستانه یا روابط مسلط بین آنها.

۲. مفاهیمی درباره وابستگی اجتماعی: عضویت طبقه یا گروه اجتماعی، که در هر موقعیت خاصی آن را بروز می‌دهیم.

۳. مفاهیمی درباره هویت: نمایش تفاوت‌های فردی درون گروهی یا وابستگی طبقه‌ای.

۴. مفاهیم بیانی: مفاهیمی درباره حالات درونی و عاطفی مردم درگیر در ارتباط.

مسایل آرژیل (Michael Argyle)، روان‌شناس اجتماعی بریتانیایی فهرست ده مورد از کُدهای ظاهری رفتاری را که بدن انسان منتقل می‌سازد ارائه کرده است:

۱. لامسه: چه کسی را، کجا و چه مسفع لمس می‌کنیم. پاسخ، می‌تواند مفاهیم دلستگی و نزدیکی اجتماعی را کُددگاری کند.

۲. مجاورت: فاصله بین مردم، مفاهیمی را درباره خصوصیت رابطه کُددگاری می‌کند.

۳. جهت‌یابی: زوایایی که مردم خود را در جهت یکدیگر قرار می‌دهند بیانگر مفاهیم اجتماعی به عنوان کاربرد قطعی خود عمل کنند. کُدهای ظاهری معرف ارتباط بین فردی (Interpersonal Communication) می‌باشند، کُدهای نماینده معرف ارتباط با

واسطه یا جمعی هستند. بدن انسان، انتقال دهنده عمدۀ کُدهای ظاهری است که سه نوع مهم آن عبارتند از:

۱. کُدهای رفتاری آموخته شده (برای

مثال، حالت چهره). این کُدها از راه تجربه اجتماعی کسب شده‌اند و بیشتر اوقات، زیرآستانه آگاهی یا قصد عمده، عمل می‌کنند. با این وجود، کُددگار قادر است آنها را به کنترل خود در آورد، اما به دشواری.

علائم یا اعداد اطراف حاشیه یک ساعت رقیع، حرکت عقرمه‌ها و نیز حروف واشکالی که به وسیله آنها زمان را مبادله می‌کنیم رقیع می‌کنند (برای مثال ۳۳۰ بعدازظهر). درک مفهوم طبیعت و قابل مبادله کردن آن مفهوم شامل رقیع کردن، دسته‌بندی کردن و کُددگاری کردن آن می‌باشد. بنابراین فاصله بین فردی (Interpersonal Distance) یک مسحور

پیوسته طبیعی است. ما معنای آن را به وسیله کُددگاری کردن آن به صحیمی (در حدود ۳ فوت)، شخصی (حدود ۳ تا ۸ فوت) و عمومی دریافت می‌کنیم. پیش‌شدن، یک فرآیند پیوسته است؛ اما سن و سال را در دسته‌های کُددگاری می‌کنیم و بیشتر اوقات، تشریفات مرزی مفصلی را برای عبور از یک دسته رقیع به دسته دیگر بنا می‌کنیم. تبدیل طبیعت به فرهنگ (Culture) و به این ترتیب قابل درک و مبادله ساختن آن، مستلزم کُددگاری کردن آن به شکل رقیع می‌باشد.

کُدهای ظاهری (Presentational) و نماینده (Representational)

کُدهای نماینده برای تولید مضمونی به کار می‌روند که پیام‌هایی با هستی فیزیکی هستند؛ یعنی مستقل از زمینه اجتماعی که در آن تولید شده‌اند. ولی در مقابل، کُدهای ظاهری، فقط معنا را درون زمینه انتقال و دریافت‌شان منتقل می‌سازند. بدینسان یک کتاب، مركب از کُدهای نماینده زبان نوشتاری، علامت‌گذاری، صفحه‌آرایی و طراحی است. این کُدها در هر زمینه اجتماعی مناسبی عمل می‌کنند. برای نمونه، کُدهای ظاهری زبان گفتاری، لحن صدای حالت چهره و لباس، تنها می‌توانند در زمینه اجتماعی به عنوان کاربرد قطعی خود عمل کنند. کُدهای ظاهری معرف ارتباط بین فردی (Interpersonal Communication) می‌باشند، کُدهای نماینده معرف ارتباط با دهنده عمدۀ کُدهای ظاهری است که سه نوع مهم آن عبارتند از:

۱. کُدهای رفتاری آموخته شده (برای مثال، حالت چهره). این کُدها از راه تجربه اجتماعی کسب شده‌اند و بیشتر اوقات، زیرآستانه آگاهی یا قصد عمده، عمل می‌کنند. با این وجود، کُددگار قادر است آنها را به کنترل خود در آورد، اما به دشواری.

۲. کُدهای کالاهای اقتصادی (برای مثال،

انتخاب واقعی از میان مفاهیم گذگاری شده

عملکرد ارتباطی حوزه وسیعی از کالاهای مصرفی، کارکردن به عنوان جنبه‌های مجازی بدن انسان است. پوشش، مسکن، اثاثیه منزل و اتوسیبل همگی دارای هدفی عملی هستند - گرم، خشک، آسوده و متحرک نگاه داشتن ما. اما این عملکردن اولیه است که درستی آن مسلم است. انتخاب‌های مصرفی معنادار، از میان مجموعه‌ای از کالاهای صورت می‌گیرند که با وجود هدف عملی کاملاً برابر، در هدف ارتباطی شان اختلاف فاحش دارند. انتخاب‌های واقعی از میان مفاهیم گذگاری شده روابط اجتماعی، عضویت اجتماعی و هویت فردی است.

پس از آن، جنبه‌های دیگری از بدن انسان وجود دارند که بیشتر به لحاظ وراثتی معین شده‌اند تا فرهنگی. این جنبه‌ها شامل مشخصاتی نظیر نژاد، رنگ پوست، اندازه فیزیکی و جنس هستند. به طورکلی، این مشخصات در کنترل فرد نیستند، و بنابراین انتخاب صرفی (Paradigmatic) به سیله گذگار صورت نمی‌گیرد؛ بلکه تنها در سطح اجتماعی به موقع می‌پوندد. بدین ترتیب، هیچ فردی نمی‌تواند تصمیم بگیرد که به عنوان سفید، سیاه یا زردپوست، یا به عنوان مذکور با مئوث گذگاری شود، اما جامعه می‌تواند تصمیم بگیرد چه مفاهیم و ارزش‌هایی را به این تفاوت‌های فیزیکی تفویض کند و چنین می‌کند.

البته گاهی اوقات، مردم سعی می‌کنند تغییری را در زمینه گذهای ظاهری وراثتی اعمال کنند. دامنه این تلاش‌ها، از دگرگونی‌های نسبتاً سطحی - مثل تغییررنگ می‌باشد. چشم با به کار بردن لنزهای تزئینی - تا دگرگونی‌های اساسی تر نظیر تغییر نشانه‌های نژاد (شکل ۱) چشم یا ساختمان مو) یا تغییر جنسیت می‌باشد.

زبان، پیچیده‌ترین گذهای نماینده انسان گذهای نماینده تکامل نکنولوژیکی، گذهای ظاهری هستند که آنها را از زمینه مکان و زمان رها می‌سازند. نوع مفاهیمی که گذها می‌توانند انتقال دهند تا آنچه گسترش یافته است که غایب، انتزاعی و کلی را در بر می‌گیرد. زبان شفاهی، پیچیده‌ترین و توسعه‌یافته‌ترین گذهای نماینده انسان است. ممکن است زبان در شکل گفتاری اش، برخی عملکردهای بک گذ

■ حرکت عقربه‌های ساعت در اطراف صفحه ساعت، مستمر بوده و قابل مقایسه با حرکت مداوم زمان طبیعی می‌باشد. درک مفهوم طبیعت و قابل مبارله کردن آن مفهوم شامل رقمی کردن، دسته‌بندی کردن و گذگاری کردن آن می‌باشد.

چگونگی ارتباط آنها با گذهای ظاهری برشمرد. یک رویداد، نظیر یک صحنه در یک تأثیر، از تلویزیون دیده می‌شود. این رویداد از تار پیچیده‌ای شامل گذهای ظاهری تشکیل یافته است. سپس، فرایندهای تکنولوژیکی و رسوم قراردادی برآن رویداد مستمر شده‌اند به طوری که آن را به لحاظ الکترونیکی قابل انتقال و ضبط سازند، به لحاظ الکترونیکی قابل انتقال و گذگاری به سیله گیرنده تلویزیون نمایند، و سپس آن را به لحاظ فرهنگی برای بیننده قابل گذگاری کنند (شکل ۱ را بینید).

تمام واسطه‌های ارتباطات دارای گذهای فنی و قراردادی واسطه‌ای مخصوص به خود می‌باشند، و هر ترند که واسطه‌ها شبیه به هم باشند، و هر ترند که واسطه‌ها شبیه به هم باشند، گذهای آنها نیز به یکدیگر شباهت خواهند داشت. بنابراین، گذهای فیلم و تلویزیون شباهت‌های بسیاری دارند که برخی از گذهای نماینده (هم فنی و هم قراردادی) و

ارتباط تلویزیون با گذهای ظاهری واسطه معاصر تلویزیون را می‌توان به عنوان مثالی از چگونگی عملکرد واسطه‌ای گذهای نماینده (هم فنی و هم قراردادی) و شکل ۱. (نجد) فرایند گذگاری در تلویزیون

رویدادی که از تلویزیون مشاهده می‌شود مشکل از گذهای ظاهری است، برای مثال: ظاهر، لباس، آرایش، محیط، رفتار، کلام، حرکات سروdest، حالت چهره، صدا و غیره؛

که به طریقه الکترونیکی به سیله گذهای نماینده فنی گذگاری شده‌اند، برای مثال:

دوربین، نور، تدوین، موسیقی، انکت‌صلاء، بازی؛

که گذهای نماینده قراردادی را انتقال می‌دهند، برای مثال:

روایتی، تصاد، شخصیت، حادثه، گفت‌وگو، صحنه و غیره؛

که توسط گذهای عقیدتی به عنوان پیوستگی و پذیرش اجتماعی سازمان یافته‌اند، برای مثال:

فرهگرانی، پدرسالاری، نژاد، طبقه، مادی‌گرانی، سرمایه‌داری و غیره

فراردادهای مشترک - تأکید می‌کنند. کُدهای رسانه اختصاصی، کُدهایی هستند با کاربرد اجتماعی کمتر و مجموعه محدودتری از فراردادها.

در میان انسواع زبان نوشتاری، سبک مخصوص روزنامه‌نگاری، یک کُد رسانه عمومی است. سبک نگارش حقوقی یک کُد محدودتر، موزیک پاپ یک کُد رسانه عمومی است، اما یک کُد رسانه اختصاصی. کُدهای رسانه عمومی روبه ساده‌تر شدن هستند، به طوری که مجموعه اینها از نشانه‌ها و قواعد نحوی ساده‌تر برای ترکیشان فراهم می‌آورند. کُدهای رسانه عمومی از راه تجربه اجتماعی کسب می‌شوند؛ کُدهای رسانه اختصاصی خیلی اوقات مستلزم آموزش یا پرورش رسمی هستند. هنر مردمی، از هر نوع که باشد، تمایل به استفاده کُدهای رسانه عمومی دارد و هنر روشنکرانه، کُدهای رسانه اختصاصی را بدکار می‌گیرد.

کُدها و جامعه

کُدها بوسیله توانایی‌شان در تولید و نشر ارزش‌ها و معانی مشترک، مفهوم اشتراک و منافع مشترک را که هر جامعه برای قوام و دوام خود بدان وابسته است ایجاد و حفظ می‌نمایند. کُدها، این عمل را در تمامی سطوح سازمان اجتماعی، از کمترین سطح (ارتباطات دو نفره) تا بیشترین سطح ارتباطات ملی با بین‌المللی، انجام می‌دهند. حتی برای ایجاد یک حق پیوسته و قابل مبادله اجتماعی از «خود» (Self) درون فرد عمل می‌کنند. فضای مابین افراد، جوامع و تکنولوژی‌ها را تشکیل می‌دهند و بنابراین، مرکز هر نظام اجتماعی هستند. □

منابع:

- کتابنامه. مایکل آرژیل، روان‌شناسی رفتار بین فردی، ویرایش چهارم، انتشارات هارون‌دزروث، انگلستان ۱۹۸۳
- پاسل برنشتاین، طبقه، کُد و کنترلی، جلد ۱ و ۲، ویرایش بازیبینی شده، لندن ۱۹۷۶
- کالین چری، در باب ارتباطات انسانی (۱۹۵۷)، ویرایش سوم، کمبریج، Mass. ۱۹۷۸
- جان پیک، مقدمه‌ای بر مطالعات ارتباطات، لندن و نیویورک، ۱۹۸۲
- پی بو، گیورد، نشانه‌شناسی (به زبان فرانسه) ترجمه جرج گرس، لندن ۱۹۷۵
- ادوارد ت. هال، زبان خاموش، نیویورک ۱۹۵۹
- مجددد ۱۹۷۳
- وارت. ا. هینده، سرقاله، ارتباطات غیرشقاهی، کمبریج ۱۹۷۲

و مجازی را به نسبت‌های متغیری انتقال می‌دهند. بنابراین، اگر چه مسکن است مفهوم مجازی مستعمه برای بریتانیا و ایالات متحده متفاوت باشد، ولی معنی مشخص شده آن بین دو کشور، دقیقاً مشترک خواهد بود.

یک عکس تا حدی از کُدهای تشخیصی (بیشتر تکنولوژیکی) ترکیب یافته است که بواسطه آنها، ظاهر شیئی به عکس انتقال یافته و توسط بیننده شناخته می‌شود (کُدبرداری می‌شود). اما کُدهای مجازی (قراردادی) نیز در

آن بدکار رفته‌اند نظری: کُدهای کادربرنده، تنظیم فاصله کانونی، نورپردازی، یا شفافیت فیلم که بوسیله آنها به شیئی مشخص شده معانی اجتماعی، ارزش‌ها و قوت افادة معنای داده می‌شود. هر انتخابی که عکاس صورت می‌دهد بر فراردادهای فن عکاسی بنا شده و به استفاده از کُدهای مجازی می‌انجامد. کُدهای تشخیصی، مفاهیم یکسانی را به تمامی کاربرانشان انتقال می‌دهند و مستلزم درک اجتماعی کاربردشان متفاوتند و مستلزم تفسیر هستند.

کُدهای تشنیخی (Denotational)
مجازی (Connotational)

کُدها، فقط پیام‌ها را به آن سوی زمان و مکان انتقال نمی‌دهند؛ آنها همچنین مفاهیم را در یک جامعه ایجاد و منتشر می‌نمایند. مفاهیم پدیده‌های پیچیده‌ای هستند، و اقسام مختلف معنا، مستلزم انواع گوناگون کُدها هستند. در یک کفه ترازو مفاهیم تشخیصی وجود دارند، یعنی معانی که بر یک دریافت از یک واقعیت جهانی بنا شده‌اند که برای هر کس در هر جامعه‌ای یکسان هستند. کُد ریاضیات (مثل $5+3=8$) شاید ساده‌ترین مثال باشد. این کُدها واقعی (Objective) و غیر شخصی هستند و مفاهیم آنها صرفاً در حوزه منطقی و عقلانی اذهان ما عمل می‌کنند. اما انسان‌ها علاوه بر عقلانی بودن، موجوداتی هستند اجتماعی، اخلاقی و عاطفی و گستره عظیمی از مفاهیمی از این‌گونه (و کُدهایی برای انتقال آنها) وجود دارد که کُدهای مجازی نامیده می‌شوند. مجاز، هنگامی رخ می‌دهد که مفاهیم مشخص شده، با نظام ارزشی یک فرهنگ یا نظام عاطفی یک شخص تلافی پیدا می‌کنند. کُدهای علمی می‌کوشند مفاهیم مشخص شده را بر مفاهیم مجازی اولویت بخشند. از سوی دیگر کُدهای زیبایی‌شناختی آنها را معین می‌کنند. در دموکراسی‌های صنعتی غرب، برای برخی از این کُدها یا نظام‌های مشترک مفاهیم و ارزش‌های واگذار شده به نواحی مرکزی زندگی اجتماعی می‌باشند. مفاهیم مشخص شده را بر مفاهیم مجازی اولویت بخشند. از سوی دیگر کُدهای زیبایی‌شناختی کُدهای مجازی را بر کُدهای مشخص شده ترجیح می‌دهند. معانی مجازی، مختص یک فرهنگ یا زیرفرهنگ هستند. به این ترتیب، ممکن است یک تالبی نقاشی در یک فرهنگ بر هارمونی و زیبایی دلالت کند اما در فرهنگ دیگر، معانی مغایر و یا متضاد آن داشته باشد. لغتنی مانند مستعمره (Colonial) در کشوری نظری بریتانیا، که می‌کوشد از گذشته استعماری اش فرار کند، معنای مجازی منفی خواهد داشت، اما در ایالات متحده یا استرالیا اجتماعی وجود دارند. کُدهای رسانه عمومی (Broadcast) و رسانه اختصاصی (Narrowcast)

برخلاف این کُدهای عقیدتی بسیار مشترک، در هر جامعه و بین جوامع تفاوت‌های اجتماعی وجود دارند. کُدهایی رسانه عمومی، کُدهایی هستند که به منظور نشر مفاهیم در اطراف هر تعداد گروه اجتماعی ممکن، بر تجربه اجتماعی متعارف - و بنابراین بیشتر کُدهای اجتماعی، مفاهیم مشخص شده